

Kada 22. mesto Srbije u Evropi, upisano ovog meseca na Kritu, iznova razočara navijače otvaraju se dva stara pitanja: kako je naš šah pao i zašto se i dalje nadamo da će se dići?

Odgovori sežu u prošlost, jer se šahovski virus davno zapatio kod Srba i toliko ukorenio da mnogi i ne primećuju da su serije vrhunskih rezultata prestale još pre četvrt veka.

Možda je moguće poređenje s fudbalom, gde se decenije nacionalnih promašaja praštaju prvim plasmanom na evropsko prvenstvo, ili titulom u juniorskoj konkurenciji. Suprotan je odnos prema tenisu, u kojem ni finale Dejvis kupa ne diže naciju na noge.

"Najšahovskiji" grad na svetu

U šahu nikada nismo dobili svetske ni evropske prvake, ni ekipno ni pojedinačno. Ni u muškoj ni u ženskoj konkurenciji. Čak ni u najuspešnijem periodu 1950-80.

Jedinu zlatnu olimpijsku medalju osvojio je tim SFRJ 1950, kada su Sovjetski Savez i zemlje istočnog bloka odbile da dođu u Dubrovnik u vreme Informbira.

Međutim, šah je kod nas odgajio publiku kakve nema u drugim zemljama i drugim sportovima. Publiku koja se navikla na skromnost, znala da ceni sve srebrne medalje iza Sovjetskog Saveza, da doživotno pamti kako su nadomak mečeva za krunu zaustavljane Milunka Lazarević

i Alisa Marić, a u znatno ranijim fazama i Svetozar Gligorić, Borislav Ivkov, Ljubomir Ljubojević... Publiku sa toliko šahovskog znanja da razume i poštuje majstorstvo stranih gostiju, a istovremeno ne prestaje da veruje u sopstvene igrače.

Nije se slučajno meč SSSR - Ostali svet, 1970, igrao baš u Beogradu, u prepunom Domu sindikata, dok je masa prekobrojnih cupkala na Trgu Marksa i Engelsa, čekajući da na velikom ekranu u holu vide naredne poteze Larsena i Spaskog, Fišera i Petrosjana, Gligorića i Gelera, Matulovića i Botvinika, Ivkova i Keresa...

Za istinske šahovske stvaraoce, Beograd je bio "najšahovskiji" grad na svetu. Od prvog dolaska u naš grad, 1958, Bobi Fišer je želeo da tu igra meč za titulu svetskog prvaka. Beograd je bio njegov izbor i za "Meč stoleća" 1972, ali se spletom okolnosti najslavniji okršaj odigrao u Rejkjaviku. Zato se u Beograd vratio 1992, posle 20 godina samoizgnanstva, i tu igrao sa Borisom Spaskim, uprkos upozorenju administracije SAD i poternici koja ga je na kraju koštala života.

Kada je Mihail Talj, već potpuno narušenog zdravlja, bio na jednom od svojih mnogobrojnih gostovanja u Beogradu, šetači u Knez Mihajlovoj su ga prepoznavali i s oduševljenjem pozdravljali. Kao da je u pitanju estradna zvezda.

Mnogo kasnije, jedan drugi svetski prvak, Vladimir Kramnik, na pitanje kako je zadovoljan atmosferom i publikom u Drezdenu, rekao je, ničim izazvan: "Nigde nisam igrao pred takvom šahovskom publikom kao u Beogradu".

Labudova pesma druge sile sveta

U predvečerje svog raspada, bivša Jugoslavija je poslednji put zablistala sjajem druge šahovske sile sveta, sa Srbijom kao osloncem tradicije i budućnosti.

Krajem 1989, za manje od mesec dana, dve potpuno različite reprezentacije SFRJ osvojile su srebrne medalje u najjačoj međunarodnoj konkurenciji, odmah iza moćnog Sovjetskog Saveza: najpre na Svetskom prvenstvu u Lucernu, a odmah zatim i na Evropskom, u Haifi.

Među osvajačima medalja bila su sedmorica velemajstora iz Srbije: Ljubomir Ljubojević, Petar Popović, Dragoljub Velimirović i Branko Damljanović u Švajcarskoj, a Miodrag Todorčević, Dragan Barlov i Stefan Đurić u Izraelu. Činilo se da će, barem u Srbiji, šah preživeti predstojeći raspad zajedničke zemlje.

Razloga za probuđeni optimizam bilo je mnogo. Godinu ranije, na Olimpijadi u Solunu 1988, Alisa Marić, Gordana Marković i Suzana Maksimović bile su kostur tima koji je osvojio bronzanu medalju, prvu posle 35 godina. Onu prethodnu, u Splitu 1963, takođe su izborile šahistkinje iz Srbije: Milunka Lazarević, Verica Nedeljković i Katarina Jovanović- Blagojević.

U deceniji 1983-93. budućnost srpskog šaha je delovala svetlo, kao da se nastavlja slavni period 1950-80. Ljubojević je 1983. bio treći na svetskoj rejting-listi, iza Kasparova i Karpova, a 1987. prvi prekinuo seriju Kasparovljevih turnirskih pobeda.

Damljanović se 1990. umalo nije plasirao u mečeve kandidata, baš kao i Ljubojević. Stradali su u jednom od tipičnih, epski tragičnih trenutaka našeg sporta, koje smo pamtili duže od uspeha. Ko god da je pobedio u međusobnom susretu dvojice naših velemajstora išao bi dalje, ali je borbeni remi eliminisao obojicu... Obraz je sačuvan, a prilika nepovratno propala.

Iste 1990, 20-ogodišnja Alisa Marić je izborila finalni meč sa Kineskinjom Ksi Jun, za izazivača svetske šampionke Maje Čiburdanidze. Meč je igran u Beogradu i Pekingu 1991. i uprkos dobrom početku naše šahistkinje završen je pobedom Kineskinje 4½:2½.

U svega tri godine dobili smo troje omladinskih prvaka sveta: Natašu Bojković (1991), Natašu Strižak (1991) i Igora Miladinovića (1993). Činilo se da stižu naslednici zlatne generacije Svetozara Gligorića, Borislava Ivkova, Aleksandra Matanovića, Milana Matulovića, Milunke Lazarević, Verice Nedeljković...

Ko je tada mogao da pomisli da se bukvalno ni jedan od pomenutih rezultata neće ponoviti, a kamoli nadmašiti? Da ćemo u naredne 24 godine doživeti samo jedan uspeh sličnog ranga, srebro ženskog tima na Evropskom prvenstvu u Batumiju, 1999.

([Politika](#), Autor: Marjan Kovačević)